

UNIVERSITATEA BABEȘ-BOLYAI, CLUJ NAPOCA

FACULTATEA DE TEATRU ȘI FILM

ȘCOALA DOCTORALĂ DE TEATRU ȘI FILM

Condiția textului dramatic românesc după 1989

(rezumat teză doctorală)

COORDONATOR ȘTIINȚIFIC:

Prof. Univ. Dr. Daniela Gologan (Miruna Runcan)

DOCTORAND: Cristina-Maria Iancu

Cluj-Napoca, 2019

Cuvinte-cheie:

perspectivă politică, ideologie, discurs public, narațiuni dominante, polarizare, relații de putere, public captiv, Centru vs margine, *high culture* vs *low culture*, capital simbolic, identitate, Celălalt, tradiție teatrală, câmpul de producție teatrală, canon regizoral, deconstrucție, dramaturgie, funcție civică, emancipare, efect social, potențial transformator.

Cuprins

Argument. Premise **Eroare! Marcaj în document nedefinit.**

Perspective de cercetare. Metodologie **Eroare! Marcaj în document nedefinit.**

Cap. 1: Nivelul ideologic. Condiții ideatice și ale mijloacelor de comunicare: Protagonști, antagoniști, secundari și episodici pe scena publică postcomunistă. „Repertorii” și „public captiv” **Eroare! Marcaj în document nedefinit.**

1.1. Avântul presei. Roluri asumate **Eroare! Marcaj în document nedefinit.**

1.2. Câteva mituri ale discursului public postcomunist **Eroare! Marcaj în document nedefinit.**

1.3. „Vârsta de aur”. Interbelicul ca sursă de legitimare a anticomunismului postcomunist **Eroare! Marcaj în document nedefinit.**

1.4. Dezideologizare. Resemantizarea semnificatului „politică” **Eroare! Marcaj în document nedefinit.**

1.5. Intelectualii publici. “High-culture” vs “low culture”. Maestrul și ucenicii. **Eroare! Marcaj în document nedefinit.**

1.6. Paradigma modernitate-modernizare **Eroare! Marcaj în document nedefinit.**

1.7. Publicuri captive și existențe nominale **Eroare! Marcaj în document nedefinit.**

1.8. Categorii sociale evacuate din spațiul public **Eroare! Marcaj în document nedefinit.**

1.9. Naționalism și paramodernitate **Eroare! Marcaj în document nedefinit.**

1.10. Stat minimal și anticorupție. Discursuri civilizatoare și inegalitate socială **Eroare! Marcaj în document nedefinit.**

Cap. 2. Nivelul instituțional. Condiții ale câmpului de producție **Eroare! Marcaj în document nedefinit.**

2.1. Cenzura în teatru înainte de '89. Reteatralizarea ca proces recuperator **Eroare! Marcaj în document nedefinit.**

2.2. Scurt rezumat despre instituția teatrală. De la epistemă la organizarea internă a câmpului. *Doxe* și mentalități **Eroare! Marcaj în document nedefinit.**

2.3. Supralicitarea crizei teatrului în primii ani de după Revoluție **Eroare! Marcaj în document nedefinit.**

2.4. Anelgezicele crizei: Deschiderea granițelor și afirmarea relevanței în Vest. Figura de „salvator” a regizorului. Narațiunea inaugurală **Eroare! Marcaj în document nedefinit.**

2.5. Dramaturgia și lipsa narațiunii fondatoare. Autorul dramatic între regândirea mijloacelor de expresie și integrarea în structurile teatrului instituționalizat **Eroare! Marcaj în document nedefinit.**

2.6. Tentative de instituire a unui climat favorabil dezvoltării dramaturgiei în anii '90 **Eroare! Marcaj în document nedefinit.**

2.6.1. Pentru o schimbare de paradigmă: DramaFest **Eroare! Marcaj în document nedefinit.**

2.7. Dramaturgia nouăzecistă la intersecția dintre un teatru al regizorului și „cultura succesului”- ca reflexe de recuperare a modernității **Eroare! Marcaj în document nedefinit.**

2.8. Poziționări alternative: anii 2000 **Eroare! Marcaj în document nedefinit.**

2.8.1. DramAcum și includerea dramaturgului în procesul de lucru. Schimbarea raporturilor de putere din echipa de creație **Eroare! Marcaj în document nedefinit.**

2.8.2. Inițiativa Caraman. Blocaje, revizitări **Eroare! Marcaj în document nedefinit.**

Cap. 3: Dramaturgia nouă zecistă și discursul identitar **Eroare! Marcaj în document nedefinit.**

3.1. Demitizare. Parțialitatea istoriei: *Evangheliștii*, Alina Mungiu **Eroare! Marcaj în document nedefinit.**

3.2. Asumarea culturală a mahalalei. Marginalii lui Valentin Nicolau **Eroare! Marcaj în document nedefinit.**

3.3. Deconstrucția trecutului recent. Perspective feminine: *Nascendo*, Alina Nelega **Eroare! Marcaj în document nedefinit.**

3.4. Miza socială explicită. Delicvența juvenilă sub reflector: *Eu când vreau să fluier, fluier*, Andreea Vălean **Eroare! Marcaj în document nedefinit.**

Cap. 4: Reinscriere socială și/sau emancipare politică **Eroare! Marcaj în document nedefinit.**

4.1. Revolta generațională: *Stop the Tempo*, Gianina Cărbunariu **Eroare! Marcaj în document nedefinit.**

4.2. Emigrarea și „visul occidental”: *Mady-baby.edu*, Gianina Cărbunariu **Eroare! Marcaj în document nedefinit.**

4.3. Facilitarea dialogului interetnic prin recuperarea poveștilor personale: *20/20*, Gianina Cărbunariu **Eroare! Marcaj în document nedefinit.**

4.4. Scenariul „ready-made”. Teatralitatea arhivelor Securității *X mm din Y km* **Eroare! Marcaj în document nedefinit.**

4.5. Chestionarea macro-istoriei privatizărilor. Perspectivele învinșilor. *Sub pământ. Valea Jiului după '89* **Eroare! Marcaj în document nedefinit.**

4.6. Expresii ale exclusivismului educațional: *Antisocial*, Bogdan Georgescu **Eroare! Marcaj în document nedefinit.**

4.7. Criza generației „millennial”: avataruri, autoexploatare și izolare. *Via negativa*, Petro Ionescu și Raul Coldea **Eroare! Marcaj în document nedefinit.**

Concluzii **Eroare! Marcaj în document nedefinit.**

Eroare! Marcaj în document nedefinit.

Rezumat teză

Cercetarea de față propune o lectură din perspectivă politică a dramaturgiei românești de după 1989, cu accent pe potențialul ei de dezvoltare, emancipare și reinscriere socială a publicurilor. Lucrarea noastră poate fi citită mai întâi ca o hartă a tensiunilor sistemice care și-au dat concursul, timp de trei decade, atât în modelarea instituției teatrale, cât și în proiecția pe care publicurile o au despre aceasta și rolul său în societate. Dramaturgia, ca practică culturală, înglobează aceste tensiuni și le redimensionează, chiar dacă, din punct de vedere al relațiilor de putere din câmpul de producție, ea are o poziție marginală. Mai mult, revoluția văzută ca sfârșit al istoriei determină o negare a existenței sale ca instituție în sens sociologic. Într-o primă fază (ne referim la anii '90 și începutul anilor 2000), accentul cade pe formarea acesteia, iar discuțiile se poartă în cadrul acestei

episteme moderniste, care va fi depășită și deconstruită de la jumătatea anilor 2000 în mediul independent, prin cucerirea unui loc în echipă de către dramaturg și explorarea unor noi tipuri de colaborare ce subminează ierarhiile și compartimentalizările tradiționale ale câmpului de producție.

Lucrarea e împărțită în patru capitole, iar fiecare e construit cu diferite metode de cercetare și analiză, în funcție de mizele urmărite în fiecare dintre ele. Teza e structurată pornind de la planul general socio-istoric, trecând prin cel teatral, pentru a-i sesiza particularitățile în raport cu primul, pentru ca în cele din urmă să se oprească asupra câtorva studii de caz unde vom utiliza o analiză ce integrează elementele cercetate în primele etape. Prin urmare e o perspectivă simultan teoretică și aplicativă, cu accent pe condiționările textului dramatic, prezente în primele două capitole. Primul capitol își propune bilanțul ideilor învingătoare în spațiul public românesc din ultimele trei decade, simultan cu deconstrucția configurării puternic ierarhizate a acestuia, pornind de la ipoteza că există legături de adâncime între necesitățile și idealurile sociale promovate în discursul hegemonic identitar și cele aparținând teatrului oficial, de repertoriu. Aici am urmărit cum procesul comunismului, o temă majoră a anilor '90, a fost un prilej al diferitelor grupuri de elită de a se autolegitima și a obține (ori reține) capital simbolic, în timp ce au eliminat din agenda publică o serie de voci neconforme cu reprezentările lor. Am accentuat resemantizările operate în sfera publică și influența lor majoră în stabilirea existențelor pur nominale, devenite în timp categorii subumane. Ne-au preocupat narațiunile dominante ale perioadei, prin care minoritățile etnice, minerii, muncitorii și în general săracii, au devenit personaje episodice în discursurile despre modernizare, discursuri ce au justificat la nivel macro măsuri economico-sociale ce au produs dezastre sociale tocmai în rândul acestor categorii marginalizate. În același timp, am sesizat revirimentul naționalismului prin diferite poziționări care, deși aflate în confruntare, au participat la relegitimarea lui. Am acordat o importanță majoră discursului identitar, pe care l-am identificat drept resentimentar, autocolonizator și care își are resorturi atât în anticomunismul simplist, predicat de pe poziții elitiste și care pretinde sincronizarea cu modernitatea occidentală (asociată metonimic

cu capitalismul), cât și în tipare premoderne, derivate din complexele unei culturi marginale (prezente încă din dezbaterile despre sincronizare de la înființarea statului modern).

Ceea ce ne-a atras atenția e felul în care discursul anticomunist oferă o variantă uniformizatoare a regimului anterior, prin accentuările sacrificiilor, rezistențelor și suferințelor doar a unor categorii sociale. Pe de altă parte, această variantă omogenizată și necritică de diseminare a trecutului recent, care transpare ca o imensă închisoare, în care cetățenii inocenți și fără voință și putere au fost închiși fără a avea nicio implicare în susținerea regimului, a condus către o neasumare a responsabilității individuale și colective, pe fondul unor tradiții politice locale bine împământenite (paternalismul și personalizarea politicii). Am remarcat că anii '90 stau sub semnul unei iluzii a dezideologizării. Din operația de contaminare semantică a ideologicului, echivalat cu totalitarismul, reiese că într-o societate eliberată de acesta viața s-ar desfășura într-o totală obiectivitate și transparență. Această iluzie s-a dovedit periculoasă, pentru că a reprodus și susținut cadrul maniheist de dezbateri (o mai veche țară politică), în care cei morali, „detașați” pe deplin de ideologie (a se subînțelege- anticomuniști) stigmatizează orice poziționare critică, pentru că era bănuită de contaminare ideologică. Spațiul public se polarizează, iar hegemonia discursurilor anticomunist, eurocentrist și capitalocentrist vor desena raporturile de putere la nivel societal, construind perechi de opoziții cu consecințe directe în (de)legitimarea punctelor de vedere în stabilirea consensului social (intelectuali vs. mineri/muncitori, nostalgici/retrograzi vs. progresiști etc). În cele din urmă, sub impactul mai multor factori politici și economici, am urmărit procesul prin care, treptat, cetățeanul este eliminat ca partener real în construirea agendei publice, blocându-i-s posibilitatea de autoreprezentare, lucru ce a determinat instalarea apatiei politice, manifestată prin lipsa participației. Piesele din capitolul al treilea, alături de textele din ultimul capitol, sunt analizate în tandem cu observațiile de aici, accentuând dinamica margine-centru și strategiile de impulsione a participației. Textele propuse ca studii de caz sunt alese din prisma strategiilor tematice pe care le utilizează, dar și inovărilor la nivelul adresabilității, tratamentului realității, chestiuni ce își au restorturile în temele dominante și poziționărilor simbolice din spațiul public

identificate de autoarea acestui studiu. Am încercat să acoperim o diversitate de abordări prin selecția operată, relevante pentru obiectivele cercetării noastre, atât pentru mizele politice și etice, cât și pentru felul cum acestea se traduc în plan estetic, prin strategiile de comunicare teatrală pe care le propun.

Capitolul al doilea examinează nivelul instituțional și, mai întâi, face un salt în timp pentru a căuta să înțelegem cum a fost configurată instituția teatrală și care sunt valorile constitutive, în timp ce am urmărit rolul jucat de dramaturgie în acest tablou. Vreme de un secol și jumătate statul a dirijat cultura aproape integral, ceea ce a contribuit atât la omogenizarea ei, cât și la reproducerea și cimentarea ierarhizărilor. Am tratat „cultura succesului” ca derivând atât din modelul instituțional, cât și cel societal; la intersecția celor două se naște paradigma *mainstream-ului* cultural, ce e susținută din diferite zone de practici culturale și instituții, de un alai de intelectuali enciclopedici ori epigoni ai lor în gulere albe, fiecare la rândul-i cu propriul avantaj ori status de moment, dar care împărtășesc un tipar vertical de predare a ștafetei. Am observat că, după 1989, teatrul de repertoriu se preocupă mai mult de producerea cu emfază a unor imagini auto-legitimatoare ale produselor „culturii succesului”, atât la nivel local/național, cât și - ori mai ales - la nivel internațional, chestiune cu legături profunde în discursul identitar resentimentar. Cuceririle creative ale regizorului (în siajul reteatralizării, și al recuperărilor estetice din secolul regiei), ca principali poli de putere în câmp teatral, sunt supraevaluate datorită complexelor de cultură marginală, acestea, la rândul lor, fiind accentuate de internalizarea discursului civilizator al învingătorilor Războiului rece. În această ecuație, dramaturgul nu are resursele construirii unei narațiuni legitimizante. Funcția socială a teatrului e codașă pe lista priorităților scenei repertoriale, iar explicația pentru perioada de după 1989 provine din apatia instituției de repertoriu la teme sociale și politice, din cauza subsumării acestora discursului propagandistic al regimului anterior. Cenzura și discursul propagandistic sunt cauze ale dezvoltării prin recul ale refugiului teatru în estetic; am urmărit pe parcurs accentuarea dimensiunii metaforizante a acestuia, care s-a constituit încă din anii '60 în tradiție, o tradiție ce va fi perpetuată și după '90, mai ales în contextul bătăliei pentru discurs, unde

orice urmă de samizdat e sursă de legitimare simbolică. În acest capitol am urmărit, de asemenea, eforturile și inițiativele de integrare a dramaturgului în echipa teatrală, alături de cele de creare a contextelor de profesionalizare a scriiturii. Am acordat un spațiu generos activității Dramafest, fiindcă e un moment în istoria recentă teatrală ce s-a situat ca alternativă la „modelul unic”, atât prin managementul evenimentului, cu ținte multistratificate, cât mai ales prin viziunea asupra rolului scriiturii dramatice în cadrul echipei creative.

După anii 2000, am analizat activitatea dramaturgului ca schimbare de paradigmă în multiple planuri, prin contrast cu „inițiativa Caraman”, ce se păstrează în logica modernistă a instituției dramaturgiei, în timp ce reclamă pe ton naționalist protecționismul cultural, ca reacție la profundul dezinteres al scenei de repertoriu pentru textul nou, laolaltă cu lipsa șanselor de profesionalizare pentru scriitorul de teatru în cadrul câmpului de producție.

În final, considerăm că una dintre contribuțiile majore ale lucrării de față e reprezentată de contextualizarea amănunțită a condițiilor în care textul dramatic se dezvoltă, ceea ce conduce la o nuanțare a judecăților de valori cu privire la statutul dramaturgiei în câmp teatral, dar mai mult, în ceea ce privește lectura din perspectiva efectului social al creației dramatice. E mai lesne de înțeles strategiile tematice, de reprezentare ori adresabilitate pe care un anumit proiect teatral le propune, atât timp cât avem un instrumentar minimal de analiză a peisajului căruia îi răspunde. Însă, lucrul cel mai important, credem acest instrumentar diminuează idiosincraziile la nivelul actului critic, impulsionându-ne să distingem onest (și să integrăm distincția) între propriile necesități și așteptări de la un act teatral și să ne concentrăm pe eficiența acestuia în raport cu nevoile comunității/colectivității unde se naște și locuiește.

Bibliografie selectivă:

Ban, Cornel. *Dependență și dezvoltare. Economia politică a capitalismului românesc*. Cluj-Napoca:

Tact, 2014.

Barbu, Daniel. *Republica absentă. Politică și societate în România postcomunistă*. București:

Nemira, 1999.

Barthes, Roland. *Mitologii*. Iași: Institutul European, 1997.

Baudrillard, Jean. *Strategiile fatale*. Iași: Polirom, 1996.

Bishop, Claire (ed.) *Participation. Documents of Contemporary Art*. Londra: Whitechapel și MIT Press, 2006.

Bishop, Claire. *Artificial Hells. Participatory Art and the Politics of Spectatorship*. Londra și New York: Verso, 2012.

Boal, Augusto. *Theatre of the Oppressed*. Londra: Pluto Press, 2008.

Bourdieu, Pierre. *Economia bunurilor simbolice*. București: Meridiane, 1986.

Bourdieu, Pierre. 'Structures, habitus, practices', in *The Logic of Practice*. Stanford: Stanford University Press, 1992, 52-65.

Brecht, Bertold. *Scieri despre teatru*. București: Univers, 1976.

Castle, Gregory (ed.) *Postcolonial Discourses. An Anthology*. Oxford: Blackwell Publishers, 2001.

Cărbunariu, Gianina. *Mady-baby.edu*. București: Cartea Românească, 2007.

Cărbunariu, Gianina. *Stop the Tempo*. Liternet, 2004, liternet.ro. Document PDF.

Cărbunariu, Gianina. *20/20*. e-mail, Document word, nepublicat:2009.

Cărbunariu, Gianina. *Autorul de spectacol. Regizorul-dramaturg*. București: Universitatea de Artă Teatrală și Cinematografică „I.L. Caragiale”, 2011. Teză doctorală nepublicată.

Cesereanu, Ruxandra (coord.). *T(z)ara noastră. Stereotipii și prejudecăți*. București: Institutul Cultural Român, 2006.

Connor, Steven. *Cultura postmodernă. O introducere în teoriile contemporane*. București: Meridiane, 1999.

- Czeslaw, Milosz. *Gândirea captivă*, ediția a II-a. București: Humanitas, 2008.
- Dâncu, Sebastian Vasile. *Comunicarea simbolică*. Cluj-Napoca: Eikon, 2009.
- Eco, Umberto. *O teorie a semioticii*. București: Trei, 2008.
- Elam, Keir. *The Semiotics of Theatre and Drama*. London and New York: Taylor and Francis e-Library, 2005. PDF file.
- Ernu, Vasile, Rogozanu, Costi, Șiualea, Ciprian, Țichindeleanu Ovidiu (coord.) *Iluzia anticomunismului: Lecturi critice ale raportului Tismăneanu*. Chișinău: Cartier, 2008
- Fischer-Lichte, Erika, Wihstutz, Benjamin (eds.). *Performance and the Politics of Space. Theater and Topology*. New York: Routledge. 2013. Epub.
- Fischer-Lichte, Erika. *The Transformative Power of Performance: A New Aesthetics*. Londra și New York: 2008.
- Fischer-Lichte, Erika. "Reversing the hierarchy between text and performance", *European Review*: Vol. 9, No. 3, 2001. 277–291.
- Freire, Paolo. *Pedagogy of the Oppressed*. New York și Londra: Continuum, 2005.
- Forsyth, Alison, Megson, Chris (eds.) *Get Real: Documentary Theatre Past and Present*. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2011.
- Gheorghiu, Mihai-Dinu, Lupu Mihăiță (eds.) *Mobilitatea elitelor în România secolului XX*. Pitești: Paralela 45, 2008.
- Gheorghiu, Mihai-Dinu. *Intelectuali în câmpul puterii. Morfologii și traiectorii sociale*. Iași: Polirom, 2007.
- Harvey, David. *A brief History of Neoliberalism*. New York: Oxford University Press, 2005.
- Kershaw, Baz. *The Politics of Performance. Radical Theatre as Cultural Intervention*. Londra și New York: Taylor & Francis e-Library, 2002. PDF File.

- Kideckel, David A. *România postsocialistă. Munca, timpul și cultura clasei muncitoare*. Iași: Polirom, 2010.
- Kunst, Bojana. *Artist at Work, Proximity of Art and Capitalism*. Alresford, Hants : Zero Books, 2015.
- Lazăr, Marius. *Paradoxuri ale modernizării. Elemente pentru o sociologie a elitelor culturale românești*. Cluj-Napoca: Limes, 2002. Print.
- Lehmann, Hans-Thies. *Teatrul postdramatic*. București: Unitext, 2009.
- Macrinici, Radu. *T/Țara mea*, București: Unitext, 1998.
- Macrinici, Radu. *A!Frica!*, București: All, 1998.
- Malița, Liviu. *Teatrul românesc sub cenzura comunistă*. Cluj-Napoca: Casa Cărții de Știință, 2009.
- Malița, Liviu (coord.). *Viața teatrală în și după comunism*. Cluj-Napoca: Efes, 2006.
- Martin, Carol (ed.) *Dramaturgy of the Real on the World Stage*. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2012.
- Matei, Sorin Adam, Momescu Mona (coord). *Idolii forului. De ce o clasă de mijloc a spiritului e de preferat „elitei” intelectualilor publici*. Bucuresti: Corint, 2010.
- Matei, Sorin Adam. *Idei de schimb*. Iași: Institutului European, 2011.
- Matei, Sorin Adam, *Boierii minții. Intelectualii români între grupurile de prestigiu și piața liberă a ideilor*, București: Compania, 2004.
- Michailov, Mihaela. „Teatrul intervenției în cotidian”, *Aurora-magazin.ro*, 1 Dec. 2008 Web. 20 Apr. 2018.
- Michailov, Mihaela. „Teatrul spectatorului indecent”. *Gazeta de Artă Politică*, nr. 4. artapolitică.ro. Web. 7 Ian. 2018.
- Michailov, Mihaela, Schwartz, David (coord.). *Teatru politic (2009-2017)*.
- Moles, A. Abraham. *Sociodinamica culturii*. București: Științifică, 1974.

- Mungiu, Alina. *De ce nu iau românii premiul Nobel?*. București: Polirom, 2012. Mungiu, Alina. *Românii după '89. Istoria unei neînțelegeri*. București: Humanitas, 1995. Mungiu-Pippidi, Alina. *Evangheliștii*, Cartea Românească: București, 2006.
- Nelega, Alina. *Nascendo în After censorship: new Romanian plays of the '90s*. Unitext: București, 2000.
- Nelega, Alina. *Structuri și formule de compoziție ale textului dramatic*. Cluj-Napoca: Eikon, 2010.
- Nelega, Alina. „Întoarcerea dramaturgului: resuscitarea tragicului și deteatralizarea teatrului”. *Observator Cultural*, nr.296/2005.
- Nelega, Alina. „Piesa românească astăzi”, în volumul www.nonstop.ro. București: Unitext, 2000.
- Nicolau, Valentin. *Fantoma de la clasa întâi (Dacă aș fi un înger)*. valentinnicolau.ro
Document PDF.
- Nicolau, Valentin. *Lume, lume, soro, lume...* valentinnicolau.ro. Document PDF.
- Petrescu, Cristina. “Cum ne-am recuperat trecutul recent: Interpretarea comunismului în sfera publică postcomunistă” în Mihai Dinu Gheorghiu and Mihăiță Lupu (eds.) *Mobilitatea elitelor în România secolului al XX-lea* Bucharest: Paralela 45, 2008, 339-372.
- Piscator, Erwin. *Teatru politic*, București: Editura Politică, 1966.
- Poenaru, Florin. *Locuri comune. Clasă, anticomunism, stânga*. Cluj-Napoca: Tact, 2017.
- Poenaru, Florin/ Rogozanu, Costi (coord.) *Epoca Traian Băsescu. România în 2004-2014*. Cluj-Napoca, 2014.
- Popescu, Marian, *Teatrul și comunicarea. Elemente ale paradigmei teatrale*. București: Unitext, 2011.
- Popescu, Marian. *Scenele teatrului românesc 1945-2004*. București: Unitext, 2004.
- Popescu, Marian. *Oglinda spartă. Teatrul românesc după 1989*. București: Unitext, 1997.

Popescu, Marian, Popescu, Elena. *After censorship: new Romanian plays of the '90s*. Unitext:

București, 2000.

Popescu, Theodor-Cristian. *Surplus de oameni sau surplus de idei. Pionierii mișcării independente în tearul românesc post 1989*. Cluj-Napoca: Eikon, 2012.

Popovici, Iulia. *Un teatru la marginea drumului*. București: Cartea Românească, 2008.

Popovici, Iulia (ed.), Mălău, Ioana (coord.). *Noi practici în artele spectacolului în Europa/New Performing Arts Practices în Europe*. Chișinău: Cartier, 2014.

Popovici, Iulia (ed.) *Sfârșitul regiei, începutul creației colective în teatrul european*. Cluj-Napoca: Tact, 2015.

Popovici, Iulia. *Elefantul din cameră. Ghid despre teatrul independent din România*, Cluj-Napoca: Idea Print&Design, 2017.

Rancièrè, Jacques. *The Emancipated Spectator*. Londra și New York: Verso, 2009

Runcan, Miruna, Buricea-Mlinarcic, C.C, *Cinci divane ad-hoc*. Liternet, 2007. Document PDF.

Runcan, Miruna, *Modelul teatral românesc*. București: Unitext, 2000.

Runcan, Miruna, *Teatralizarea și reteatralizarea în România (1920-1960)*, ed.a II-a. Liternet, 2014.
Document PDF.

Runcan, Miruna. *Pentru o semiotică a spectacolului teatral*. Cluj-Napoca: Dacia, 2005.

Said, Edward. *Orientalism*. Londra : Penguin Books, 2001.

Sandu, Dumitru. *Spațiul social al tranziției*. Polirom: Iași, 1999.

Țichindeleanu, Ovidiu. „Modernitatea poscomunismului”. *Idea. Artă + Societate* nr.24/2006.
Idea.ro. Web. 2 Decembrie 2015.

Ubersfeld, Anne. *Termenii cheie ai analizei teatrului*. Iași: Institutul European, 1999.

Vincze, Eniko. „Glocalizarea neoliberalismului în România prin reforma statului și dezvoltarea

antreprenorială” în Poenaru, Florin/ Rogozanu, Costi (coord.) *Epoca Traian Bănescu*.

România în 2004-2014. Cluj-Napoca, 2014.

Wallerstein, Immanuel. “The End of What Modernity?”, *Theory and Society*, Vol. 24, No. 4. Aug, 1995, 471-488.

Wallerstein, Immanuel. “The World-System after the Cold War”, *Journal of Peace Research*, Vol.30, No.1, Feb. 1993, 1-6.